

ציב

זהל

ברכת יעקב

על פרשת ויגש

אשר חברתי בעזר צורי וקוני
ברוך יעקב געשטעטנער

©

Gestetner

1750 58 st.

Brooklyn NY 11204

718-837-2200

ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני מה נדבר
ומה נצטדק האלקים מצא את עון עבדיך
הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא
הגביע בידו, ויאמר חלילה לי מעשות זאת
האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי
עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם.

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא
עבדך דבר באזני אדוני וגו', אדוני שאל את
עבדיו לאמור היש לכם אב או אח, ונאמר
אל אדוני יש לנו אב זקן וילד זקונים קטן
ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו
אהבו, ותאמר אל עבדיך הורידוהו אלי
ואשימה עיני עליו, ונאמר אל אדוני לא
יוכל הנער לעזוב את אביו ועזב את אביו
ומת, ותאמר אל עבדיך אם לא ירד אחיכם
הקטן אתכם לא תוסיפון לראות פני, ויהי
כי עלינו אל עבדך אבי ונגד לו את דברי
אדוני וגו' ועתה כבואי אל עבדך אבי והנער
איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו וגו', כי
עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמור אם
לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים,
ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני
והנער יעל עם אחיו וגו'.

ולא יכול יוסף להתאפק וגו', ויאמר יוסף
אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו
אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, ויאמר
יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני
יוסף אחיכם אשר מברתם אותי מצרימה.

השאלות

(א) במה שאמר יהודה מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצמדק, איתא בתרגום יונתן מה נימר לרבנוני על כספא קדמאה ומה נמלל על כספא בתראה ומה נזדכי על אוגבין (הגביע). וקשה למה הזכיר יהודה את כסף ראשון ושני בקשר לגניבת הגביע, והרי מעולם לא התנפל יוסף עליהם על הכסף שנמצא באמתחותיהם, ואדרבה השיב (בראשית מג כג) אלקיכם ואלקי אביכם נתן לכם משמון באמתחותיכם.

(ב) איזה פתחון פה וטענה היה ליהודה אל יוסף, הרי הסכים מעצמו להיותם כולם עבדים, כאומרו הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו, והרי בהכרח מזה שיעקב לא יראה עוד את פני בנימין, אף שנפשו קשורה בנפשו, ויוסף לא הוסיף לענוש אלא אדרבה גרע מהענוש במה שפטור את האחים מהעבדות.

(ג) הקשה הרמב"ן על אריכות הלשון שחזר יהודה על כל המאורע, דברים שהיו ידועים ליוסף וליהודה, ולא הוסיף יהודה שום דבר חדש באריכות סיפורו. וכל שכן שיוקשה מה טעם האריכות התורה לספר כל הדברים האלו כצורתם.

(ד) מה טעם להצעת יהודה, ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני, והרי יוסף לא רצה לעכב את בנימין לתשלום החוב, שהרי הוחזר לו הגביע, אלא היה הדבר לענוש על הגניבה, ומאחר שהכריז יוסף חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידי הוא יהיה לי עבד, שאין חפצו לענוש את החפים מפשע, הגם שיש אפשרות שבתחנוני יהודה יסכים לשחרר את בנימין על אף הגניבה, אבל בוודאי שלא יסכים ליקח את יהודה במקום בנימין.

ה) מאחר שיוסף בוודאי היה לו סיבה שציער את אחיו, אם משום כפרת עון המכירה, אם משום שרצה לדעת את אשר בלבכם עליו, אם כן מה טעם לא יכול עוד יוסף להתאפק בשומעו את דברי יהודה והוכרח להתגלות אליהם, ולא עשה כן לפני זה כאשר (בראשית מב כד) ויסוב מעליהם ויבך, וכן כאשר (שם מג ל) נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

ו) אמרו חז"ל במדרש (בראשית רבה צב ג) כתיב תפוחי זהב במשכיות כסף וגו' דבר דבור על אופניו, מה אופן זה מראה פנים מכל צד, כך היו דבריו של יהודה נראים לכל צד בשעה שדבר עם יוסף. עוד אמרו (שם ד) כתיב מים עמוקים עצה בלב איש וכו', כך לא זו יהודה משיב ליוסף דבר על דבר עד שעמד על לבו. והדברים תמוהים מה שהפליגו במעלות דברי יהודה, שהיו נראים לכל צד, ושלא זו יהודה משיב ליוסף דבר על דבר עד שעמד על לבו, ואנחנו לא נדע דברים מופלאים כאלו בדברי יהודה, ואינו אלא חוזר על כל סיפורי גלגלותם עם יוסף מאז שבאו לשבור אוכל במצרים.

הקדמה להתשובה

וכדי לבוא אל המכוון נצטרך להתבונן ולהבין כל סיפור המאורע שבין יוסף לאחיו מאז שבאו למצרים לשבור אוכל, ולהתבונן באריכות דבריהם, להבין טעמי חידותם, מאיזה טעם ציערם יוסף זמן ארוך, מה רצה בזה, ואיך יוצדק כל המשך מעשיו ודבריו למטרתו העיקרית.

ונקדים להתבונן בכמה קושיות. ראשונה מה שאמרו חז"ל (מכילתא בשלח ה) שאחד מן הטעמים שיהודה זכה למלכות הוא בזכות שאמר מה **בצע כי נהרוג את אחינו** ועל ידי זה הציל את יוסף. והדבר תמוה, הרי ראובן הציל את יוסף יותר ממנו, שהרי בעת שצוה ראובן להשליכו אל הבור היו אחיו מוכנים להרגו נפש, וראובן הציל את חייו, ויתירה מזו שמטרת ראובן היתה להשלים פעולתו **למען הציל אותו להשיבו אל אביו**. לא כן יהודה שלא הצילו אלא מתוך הבור, מקום שלא היה המיתה וודאית, וגם יעץ למכרו לישמעאלים, שלא יוכל לחזור משם עולמית אל בית אביו. ואם כן נהפוך הוא, שראובן היה לו לזכות במלכות ולא יהודה.

עוד קשה מה שנאמר בעת מצאו את אחיו לראשונה (בראשית מב ט) **ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם**, והרי לפי המשך הדברים יוצא שלא בחלומות נזכר אלא במה שנעשה לו בשביל החלומות, ואם כן למה מודגש הזכרת החלומות. וכן קשה למה באמרו **מרגלים אתם הוסיף לאמור לראות את ערות הארץ באתם**, ומה ענין ערות לריגול. וכמו כן בעת השיבו אותו **כנים אנחנו**, השיב הוא להם **שוב לא כי ערות הארץ באתם לראות**, ולא ידענו מה הויכוח ובמה מוכיח דבריו אם לא בעקשות פה לחזור על דבריו הראשונות בלי שום הוכחה.

עוד קשה, שאחר שהשיבו שהם שנים עשר בני יעקב, השיב יוסף
הוא אשר דברתי אליכם לאמור מרגלים אתם, כאילו מזה שהם
שנים עשר יש לו הוכחה שהם מרגלים, ולא נתבאר לנו שום קשר בין
מספר האחים להיותם מרגלים. ויתירה מזו, מזה זה שמסיים בואת תבחנו
וגו' בבוא אחיכם הקטן הנה, וכי בשביל שיהיו אחד עשר האחים ביחד
במצרים יהיה מזה הוכחה שאינם מרגלים.

גם צריך ביאור מה שמקודם אמר שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם
ואתם האסרו וגו', וכנראה לא הסכימו עד שהוצרך לאסוף אותם אל
משמר שלשת ימים, ולמה באמת לא הסכימו, הרי אם בזה לבד תלוי
הכל, ישלחו את האחד ויחזור בעוד איזה ימים, וכאשר יראה יוסף את
בנימין יהיה בידו הוכחה מאיזה סיבה שתהיה שאין הם מרגלים, והכל על
מקומו יבוא בשלום. וכמו כן צריך ביאור שינוי דעתו של יוסף, שאחר
שלשת ימים הסכים לשנות הדברים מן הקצה אל הקצה, שהם כולם
ישובו לארץ כנען ורק האחד ישארו אצלו, ולא נדע מעיקרא מאי קסבר
ולכסוף מאי קסבר. וכל שכן שלא יובן לנו הקדמתו זאת עשו וחיו את
האלקים אני ירא, ומה ענין חיים להבא, ומה ענין יראת אלקים.

כמו כן לא יובן למה הצריך אותם להשאיר את אחד האחים אצלו, אם
בשביל משכון שאכן יחזרו, והרי מוכרחים הם לחזור, שהרי הרעב כבד
בכל הארץ ואין לחם כי אם במצרים, ואם לא יחזרו עתה הרי הם
עתידיים לחזור בעוד איזה חדשים, וגם הם יודעים מזה ויפחדו שיהיה אז
עונשם גדול משל עתה, ובהכרח יחזרו עתה עם אחיהם אף בלי שישאיר
לו את אחד מהם למשכון.

ויתירה מזו, כיון שכעת ביד כולם לחזור לביתם, ולהביא את בנימין ובזה
תנוח דעת יוסף, למה נבהלו כל כך מזה עד שהתחילו להרגיש שזה עונש
על חטא מכירת יוסף והתחילו להתודות אבל אשמים אנחנו על אחינו

וגו', והרי מה עונש ראו בזה, לכל היותר יש קצת אי-הבנה, דברים שאפשר לסדר בהבאת בנימין. וכל שכן שלא יובן מה שעדיין התעקשו שלא לקיים דבריו עד שיוסף הכריחם ויקח מאתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם, שבכפיה לקחו בלי רצונם.

כמו כן לא יובן לאיזה מטרה השיב להם הכסף בפי אמתחותיהם. אם להשיב עמהם רצה, הרי לא הטיב עמהם אלא הכאיב את לבם, ואם לצערם רצה, מה בצע לו בצער זה.

כמו כן קשה מה טעם לא הסכים יעקב לשלוח את בנימין ביד ראובן אלא ביד יהודה, והרי סוף סוף לשניהם אין בידם להציל את בנימין מאסונות הדרך הבאים באונס, ומה יועיל לו הבטחת יהודה שבמקרה כזה יהיה מנודה כל הימים.

גם קשה שאחר שאמרו השכטים לאשר על בית יוסף אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדוני לעבדים, השיבם האיש במצותו של יוסף גם עתה כדבריכם כן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקיים. והרי אם כן אינו כדבריהם, שהם אמרו שהגנב ימות והשאר יהיה עבדים, והוא אומר שהגנב יהיה עבד והשאר נקיים, ואין זה "כדבריהם".

אך ביאור הדברים בכל זה, שבוודאי לא שכח יוסף את אשר עוללו לו אחיו, והבין כי חטאם חמור במאוד, ולא בכדי יכופר עוון כזה שמכרו את אחיהם. וכפרת עון זה לא יהיה אלא על ידי שיעשו תשובת המשקל, שכמו שלא הרגישו באחזה עד עתה, כן להיפוך יתבוננו ויאהבו את יוסף באחזה גמורה, ואז כאשר יתוודו את עונם על ידי הכרת העון יכופר להם עון זה.

ומיד בהגיעו אחיו לפניו וישתחוו לו, נזכר יוסף בחלומותיו, לשון רבים, שני חלומות שהיו לו, האחד שמשתחוים לאלזמתו, כלומר שמשתחוים אליו לא מצד מעלתו העצמית אלא מהכרח צרכי הגשמיים לקבל ממנו תבואה, והשני שמשתחוים לו, היינו לו לעצמותו. והנה חלום הראשון כבר נתקיים (בראשית מב ו) וישתחוו לו אפים ארצה, שלא היה כוונתם מצד מעלתו העצמית אלא מחמת הצורך בתבואה לשבור רעבון בתיים. אך חלום השני לא נתקיים עדיין, וחשב יוסף לקיים שני הדברים כאחד, שכאשר יוכל להביא את אחיו להכיר את חטאם בהרגישם מדת האהוה שהיה חסר להם, בזה ישובו ויתבוננו במעלתו ובחלומותיו, וממילא ישובו וישתחוו לו מחמת אהבה והערצה כחלומו השני אשר חלם.

ולכן בראשונה רצה יוסף לידע ולהתבונן את לבם, אולי כבר שבו מדרךם ונטעו בתוך לבם אהבה ואהוה כראוי. ואם כן הוא, הרי בוודאי שבו בכל לב על אשר מכרוהו, ואז עליו להתודע אליהם, ותיכף ישתחוו לו בראותם מעלתו וקיום חלומותיו.

אך אמרו במדרש (בראשית רבה צא ו) אף יוסף יודע היה שאחיו יורדין למצרים לשבר אוכל, מה עשה הושיב שומרים על כל הפתחים ואמר להם ראו כל מי שנכנס לשבור אוכל כתבו שמו ושם אביו, לערב הביאו פתקים, ועשו כך, כיון שבאו בני יעקב כל אחד ואחד נכנס בשער שלו וכתבו את שמותם, לעבר הביאו לו הפתקים זה קורא ראובן בן יעקב ואחד קורא שמעון בן יעקב ואחד לוי וכן השוערים כל אחד שלו, מיד אמר להם יוסף סתמו את האוצרות ופתחו אוצר אחד ונתן שמותם לבעל האוצר ואמר לו ראה כשיבואו האנשים אלו לידך תפוש אותם ושגר אותם לפני, עברו שלשת ימים ולא באו מיד נמל יוסף שבעים גבורים מבית המלך ושגר בשבילים לבקש אותם בשוק הלכו ומצאו אותם בשוק של זונות, ומה טיבן בשוק של זונות אלא אמרו אחינו יוסף

יפה תואר ויפה מראה שמא בקובא הוא, ותפשו אותן והביאום לפני יוסף וכו', אמר להם וכו' אני רואה בגביע ששנים מכם החריבו בדרך גדול של שכם ואחר כך מכרתם אחיכם לערביים, מיד נודעזעו וכו'.

והנראה מזה, שיוסף בראותו שאין אחיו באים אליו, הבין שבוודאי מחפשים אותו בכל ארץ מצרים, אך כשמוע שהם מחפשים אותו בשוק של זונות, ראה מזה שעדיין אינם מרגישים באחזה הראויה, שלכן אינם מכירים במעלתו, וכל שכן שאין מאמינים שחלומותיו היו אמיתיים ושיזכה יוסף למלוכה. ונמצא שעדיין לא שבו בכל לב מדרכיהם, ומה שמחפשים אותו אינו אלא לפכה צער אביהם.

ולזאת התחיל יוסף לסבבם בדברים, באופנים שונים שיראו ויבינו שהוא הוא יוסף, וגם לרמוז להם חסרון האחוה שיש בהם, שבהכירם צורך האחוה ממילא יבינו שלא טוב עשו במכירת יוסף, וישובו ויאמינו בחלומותיו של יוסף.

לזאת פנה אליהם יוסף, ובחכמה האשימים מרגלים אתם, וההוכחה לזה, משני פנים, חדא ממה שבאו כל אחד בשער נפרד ושוב נתאספו אל מקום אחד, בדרך המרגלים שמסובבים את כל העיר ואחר כך מתקבצים לשתף פעולה ביחד, ועוד, כי לראות את ערות הארץ באתם, כי למה נמצאתם בשוק של זונות, אין זאת אלא שכן דרך המרגלים לילך במקומות אלו, כי בהיותם צריכים לעזר אנשים מבפנים, תולים תקותם על אנשים מושחתים אנשי רשע, שבעד בצע כסף אפשר לקוות מהם שיעזרו במזימות אויבי המלך, ושוקי זונות הם מקום המצאם של אנשי רשע. וכן מצינו בשני מרגלי חרש ששלח יהושע (יהושע ב א) שהתאכסנו בבית רחב

הזונה, וגם זה נראה מטעם הנ"ל, שלצורך הריגול בהכרח להתקשר עם אנשים הנמצאים בבית זונה.

אך השבטים השיבו בפשטות, **בנים אנחנו לא היו עבדיך מרגלים**, והכוונה שבהיותם אנשים נאמנים וכנים, בבואם אל מקום בלתי מוכר להם כדי לקנות אוכל, הרי בהכרח שהוצטרכו להפרד כל אחד למקום אחר לחפש איה מקום מקנה התבואה בעיר הזאת. אך יוסף השיבם, שבוה לא תירצתם אלא שאלה ראשונה למה נתחלקתם על הפתחים, אבל שאלה השניה על מקומה עומדת, כי **עדות הארץ באתם לראות**, שמאי טעם נמצאתם דווקא בשוקי זונות, אם לא שכוונתם לרגל את העיר.

ועל זה השיבו השבטים, **שנים עשר עבדיך אחים אנחנו וגו' והנה הקמזון את אבינו היום והאחד איננו**, ולאשר האחד הנאבד היה יפה תואר, לזאת הלכנו לחפשו בשוק של זונות.

והנה יוסף בשמעו תשובת האחים נתברר לו היטב שעדיין אין האחים מרגישים הרגש האחזה, אם ממה שמחפשים אותו בשוקי זונות, ואם ממה שאף שבפתיחת דבריהם מזכירים את האחזה הכללית בין האחים, אבל כשפורטים בשם בנימין ויוסף אינו מזכירים עליהם שם אחזה, אלא "הקמזון" **"האחד"**.

ומעתה סיבב יוסף את המשך הויכוח בחכמה, להיות אחד בפה ואחד בלב. בפה דיבר בדברים של טעם להוכיח שהם מרגלים, ובלב סידר הדברים באופן שיתבוננו האחים שהוא מרגיש אצלם חסרון אחזה, ומכח התעוררות זו יתעלו להרגיש אחזה גם על יוסף, וכמו כן הקפיד לרמוז להם ברמזים גלויים שהוא מכיר את כל מעשיהם מאז, עד שאמרו השבטים אל יעקב (בראשית רבה צא י) **אפילו עדיםותינו גילה לנו**. שזה עצמו היה סיבה לחשוב שאולי הוא יוסף, שלכן יודע כל מה שאירע עמהם בימי

נערותו. ואם יתבוננו מעצמם שהוא יוסף ושנתקיימו החלומות, ממילא ישובו על עונם במכרם אותו.

ולזה השיב להם יוסף הוא אשר דברתי אליכם לאמור מרגלים אתם, שכעת הוכחתם כדעתי מעיקרא שאתם מרגלים, שהרי כעת כבר אתם מודים שאתם מתהלכים כמרגלים ומחפשים דבר מה, אלא שלדבריהם מטרת החיפוש היא על אח הנאכד, אבל לא נראו הדברים בעיני, אלא מה שאתם מחפשים היא לצורך ריגול, ולזאת הדעת נותן שאתם מרגלים.

אך עצה אחת יש לי לברר הדברים ואז יצא כנוגה צדקכם, שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם, שהרי לדבריהם אתם י"א אחים שאחד מהם נשאר בארץ כנען, ואם כדבריהם כן הוא הרי בהכרח שאח הקטן מכיר אתכם כאחים, לכן ישארו תשעה מכם עמי, והעשירי יעלה להביא את בנימין, והיה אם אכן אחים אתם בוודאי יוכל בנימין להכיר אתם ולידע שמותיהם, אז אדע שאחים אתם, אבל אם אינכם אחים, הרי לא יוכל להכיר אתכם כיון שלא ראה אתכם מעולם, ורק את האחד המביא יכיר, הרי מזה תהיה לי סימן ששקר בפיהם ואינכם אחים כלל אלא מרגלים אתם.

ובזה רצה יוסף לשומם במצוקה גדולה, כדי שיתבוננו בחטאם במכירת יוסף. כי הבין שהשבטים לא יסכימו להביא את בנימין, שהרי כאשר יבוא בנימין אל יוסף ישאל ממנו על שמות האחים, שאת זה ידע להשיב, אבל מה יעשו אם שוב ישאל אותו יוסף על האח הנאכד שאותם הם מחפשים בשוקי זונות, הרי בוודאי ישיב בנימין כפי ידיעתו ש"מרוף מורף יוסף", ובוזה יפול נאמנותם בעיני יוסף, שהרי יאמר אליהם איך אתם מחפשים את אחיהם בשוקי זונות, והרי כבר מת וגטרף על ידי חיות, ובהכרח מזה ששקר בפיהם ולא את אחיהם חפשתם בשוקי זונות אלא לרגל באתם. וגם אין להם עצה לגלות לבנימין אמיתית הדבר, שהרי כבר נשבעו בחרם

שלא לגלות לשום אחד ממכירת יוסף. ולא יוכלו להתיר את החרם אלא בעשרה כמו שעשאוהו לחרם מעיקרא. וכיון שישלח את האחד לבד, והתשעה ישארו במצרים, שוב לא יהיה בידם להתיר את החרם, וישארו בפחד שלא יאמר בנימין מרופף מורף יוסף. וכל זה יהיה להם למזכרת עון לשוב בתשובה על חטא מכירת יוסף.

ובזה מובן מה שהאריכו חז"ל במדרש (בראשית רבה צא ג) שעדה היא בעשרה, שלכאורה אין לה שום קשר לפרשתינו. אך להנ"ל רמזו בזה, שגם כאן היה עיקר דאגתם של השבטים בשביל צירוף למנין עשרה לצורת היתר החרם, כדי שיוכלו לגלות לבנימין את כל הנעשה עם יוסף.

אך כמובן לא יכלו לגלות מצפוני לבם ליוסף, וכיון שכן מה פתחון פה היה להם להשיב ליוסף על טענתו, הרי הוא משיב דברים נכוחים, שאם אכן הם אחים רוצה הוא לראות אם הקמן מהם יוכל להכיר כולם. ובה גופא שהם אינם מסכימים לזה, מעוררים חשד על עצמם שאכן הם מרגלים ולכן יודעים הם שאי אפשר להם להביא את אח הקמן שיוכל להכירם. ולזה התחכמו ואמרו ליוסף שאי אפשר הדבר, שהרי צריכים הם למזון לצורך בתיהם, ואי אפשר שהאחד ישא משא של עשרה אחים עד ארץ כנען. אך יוסף שם אותם במשמר שלשת ימים, ובמשמר היו בוודאי נשמרים עם מליצים בינותם שידעו לשונם, שהרי לדברי יוסף שחושדם במרגלים צריך לשמור את כל מוצא פיהם. וכיון שכן לא יכלו להתיר את החרם אף בעת היותם ביחד במצרים, ולזאת נשארו במבוכתם.

לאחר שלשה ימים אמר אליהם יוסף זאת עשו וחיו, שכיון שכל טענתכם רק משום חיי נפש, שאי אפשר לאחד להביא את כל צורכי האוכל לכל בתיכם, וגם אני את האלקים אני ירא ואין רצוני להמית ביתכם ברעב. לזאת אני מציע להיפוך, שהאחד ישאר כאן, ותשעה אחים יעלו עם מזון לבתיכם, ובוודאי אפשר לתשעה אנשים להביא מזון לעשרה

בתים, שכל אחד יוסיף עשירית על משאו. ועדיין יכולת בידי לברר כשתביאו את הקטן ואראה אם מכיר את שמעון או לא.

ובזה הוסיף לרמוז להם עוד שני רמזים שהוא יוסף, שהרי חדא באומרו את האלקים אני ירא, הורה בזה שאין הוא ממצרים ואינו מאמין באליליהם אלא באלקים חיים אלקי העבריים. וכן בהפרידו את שמעון מעם אחיו, הורה שידוע טיבן של שמעון ולוי שהרגו את שכמ ביחד, ושיש צורך להפרידם זה מזה. וכל כך רמז להם ולא נרמזו. ואף שהתוודו בעת באומרם אבל אשמים אנחנו על אחינו בהתחננו אלינו, אבל עדיין לא הרגישו שאולי מושל מצרים הוא יוסף עצמו ושבוזה נתקיימו החלומות, ונמצא שהוא כטובל ושרץ בידו. ויתירה מזו, שראובן עדיין המשיך לומר הלא אמרתי אליכם לאמור אל תחטאו בילד, שעדיין לא הרגיש לומר על יוסף שם אחוה אלא קראו ילד כאילו היה ילד זר להם.

וזה מצינו בראובן אף בעת הצילו את יוסף מידם, שלא הרגיש בו אחוה, באומרו אל תשפכו דם וגו' ויד אל תשלחו בו, שלא מצד האחוה חמל עליו, אלא למנוע שפך דם האדם. ויתירה מזו, אף רצונו בהצלה היה רק למען השיבו אל אביו, אבל לא מצד עצמו של יוסף שהיה אחיו.

לא כן יהודה, שאף שלא הציל את יוסף כמו ראובן, אלא הציע למכרו, אבל הטעים דבריו מה בצע כי נחרוג את אחינו, שהרגיש על כל פנים אחוה במקצת. ולזה זכה רק יהודה למלכות בשביל הצלת יוסף, כי כיון שהיה לו ליהודה הרגש האחוה, לו ראוי ולו יאה כתר מלוכה, שעיקר המלוכה היא הרגשת צער אחיו, כמו שנאמר שום תשים עליך מלך מקרב אחיך.

ומזה הטעם עצמו לא רצה יעקב למסור את בנימין לראובן להוליכו למצרים, אף שאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך, ועוד הוסיף יעקב לומר (בראשית רבה צא ט) הרי זה בכור שומטה, בנים הם לא

בני הם אתמהא. אך באמור לו יהודה אם לא הביאותיו וגו' וחמאתי לך כל הימים, שנידה עצמו משני עולמות אם לא יביא את בנימין, נתרצה לו אביו. ולכאורה מאי אולמא האי מהאי, והרי גם בנדידיו של יהודה לא ירצה יעקב, ואם כן מה עדיף נידוי שקיבל על עצמו יהודה מהריגת בנים שקיבל על עצמו שמעון.

אך להאמור יובן, שלא הערבון היא מה ששיכנע את יעקב, אלא שינוי הלשונות שבין ראובן ליהודה. כי ראובן אמר תנה אותי אלי ואני אשיבנו אליך, שלא הזכירו בלשון אחזה או קורבה, אלא כאדם מן השוק. ולואת לא רצה יעקב למסור לו, בהיותו מחוסר הרגש אליו. לא כן יהודה שאמר שלחה הנער אתי, שקיבל על עצמו לשמרו כנער, כאילו היותו בנו, לזה שפיר מסרו יעקב ליהודה.

ונחזור אל יוסף וכוונתו, מה שהשיב כספיהם איש אל שקו, היה בזה כוונה ממוחשבת מכל הני צדדים שהזכרנו. ראשונה רצה שירגישו שיש כאן בבית המלך מי שאוהב או שונא להם, שנותן להם כספם בחזרה או להטיב עמם או להיפוך להתנפל עליהם. ומזה היה להם להבין שיוסף נמצא בבית המלך, ומאליהם היה להם לקשר הדבר עם חלומות יוסף שהוא ימלוך עליהם, ויחזרו ויודו לו על חלומותיו.

אך יתירה מזו עבר, כי נראה מן הכתובים שרק האחד מצא את כספו בדרך, כמו שנאמר ויפתח האחד את שקו לתת מספוא לחמורו במלון וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו. אבל האחרים לא מצאוהו עד שובם אל ביתו, כמו שנאמר בהגיעם אל ביתם, ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו.

ויתירה מזו, שלא בחנם אירע כן שהאחד מצא בדרך והאחרים מצאוהו בבית, אלא משום שהאחד ניתן כספו "בפי אמתחתו", מקום שתמצא לו תיכף כאשר פותח שקו, לא כן שאר השבטים היה "איש צרור כספו

בשקן" בעומק השק תחת כל מאכל ולא ימצא לו עד עת אשר מריק שקו וכמעשה שהיה.

והנה על אלו שמצאוהו בתוך אמתחתם יש מקום לחשוב שניתן שם במעות, כאשר מילאו הפקידים את שקיהם הניחו כספם לרגע בתוך שק של כל אחד ואחד, ושכחום, ועליהם נתנו את כל מאכל ולא זכרו איה מקום שהניחו את הכסף. אבל כסף הנמצא בפי האמתחת, מוכח שהונח שם ברצון, שהרי בעת קשירת השק היה נראה הכסף שבפי האמתחת. ומזה היה להם לראות יותר שיש כאן עלילה.

ועוד שאף אם בעלילה בא על כולם, אבל בעת החזירם את הכסף לא יוכל מושל מצרים להתנפל על אלו שהיה הכסף בתוך אמתחותיהם, שהרי לא הבחינו בזה עד היותם בביתם, ולכן לא החזירו עד שובם למצרים. לא כן האחד שהיה בפי אמתחתו, שבהכרח שיבחין בו כבר במלון, וכמו שהיה, ואם כן יוכל להתנפל עליו למה לא חזר תיכף להחזיר המעות למושל מצרים.

ואף גם זאת, שכבר תירגם יונתן, ש"האחד" היה לוי, אשר נשאר יחיד כיון שנחלק משמעון שנשאר במשמר אצל יוסף. ומזה היה להם להבחין שיוסף יודע מעשי שמעון ולוי, ושהם אחים בהריגת שכם, ולכן מתנפל על שני אלו, את שמעון שם במשמר, ועל לוי יתגולל בכסף הניתן בפי אמתחתו. ואם כן ניכר הדבר שמושל מצרים או אחד מבני ביתו מחשב מחשבות נגדם. ומזה היה להם להסיק שיוסף נמצא בבית המלכות ולא בבית זונות, ושוב היו מתבוננים בקיום חלומותיו של יוסף.

ועוד רצה יוסף בזה, כי חפץ לראות אם אחיו יש להם אחוזה בינם לבין עצמם, לראות היעמדו כולם להגן על לוי. ואכן כן היה, כמו שנזכר בשובם אל יוסף שאמרו (בראשית מא כג) והנה כסף איש בפי אמתחתו, שלקחו את האשמה על כולם, שלא להבליט את לוי יותר מן האחרים.

וכן בעת חזרתם אליו עשה סימני היכר שיבינו שהוא אחיהם יוסף, מה שהושיב הבכור בכבודו והצעיר כצעירותו. וכן מה שהרבה משאת בנימין ממשאת כולם חמש ידות. שמכל זה רמז להם שהוא יודע כל מה שביניהם, והוא אחיו של בנימין. ועם כל זה לא נרמזו.

לזאת המשיך יוסף בדרכו, וכעת שינה את בנימין לרעה מעם אחיו, במה שהטמין את הגביע באמתחת בנימין. וכבר רמז הדברים תיכף בבואם לחפש הגביע, שהשכמים אמרו **אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה עבדים לאדוני**, הרי שחילקו ביניהם שעל הגנב חרצו משפט מות ועל שאר האחים רק משפט עבדות. לזאת השיבם אשר על בית יוסף במצוותו, **גם עתה בדבריהם כן הוא**, שאף שאין המשפט שלי כמשפט שלכם, שאני טובע רק עבדות להגנב, אבל עם כל זה הוא בדבריהם, שהרי בדבריהם חלקתם בין אח לאח, זה פורש למיתה והאחרים לעבדות, וגם אני עושה כן לחלק בין אח לאח, זה פורש לעבדות והאחרים פורשים לחרות. ובזה רצה שוב לרמוז להם שלא נכון דרכם שאין להם הרגש אחוה.

ויהי אכן כאשר נמצא הגביע באמתחת בנימין, לא החזיקו האחים בדרך האחוה בדרך שעשו ללוי בכסף הנמצא בפי אמתחתו, אלא אמרו חז"ל (בראשית רבה צב ח) **כיון שנמצא הגביע אמרו לו [לבנימין] גנב בר גנבתא**. ובזה ראה יוסף שעדיין לא באו לכלל אחוה, ורק עם בני אמם יש להם אחוה, כמו שעשו עם לוי, אבל לא עם בני אביהם כבנימין, והוא הדין שאין להם הרגש אחוה לו ליוסף.

ובעת ההיא ראה יוסף עוד אשר (בראשית מד יד) **ויפלו לפניו ארצה**, ואמרו חז"ל (ילקוט שמעוני רמז קג) **לקיים החלום ואחד עשר כוכבים משתחווים לי**. והכוונה כמו שביארנו שחלום השני מורה על השתחוה מצד מעלתו ולא מצד היותו המשביר ונצרכים לתבואתו. אך רצון יוסף

היה שיקיימוהו מאהבה, בהכירם מעלתו, ובוזה היה מתוקן חטא מכירת יוסף. אבל כיון שלא הבינו רמזיו, לא זכו אלא לקיימו מיראה, שמצד יראתו ממעלתו בהיותו מלך, לזה השתחוו לו.

התשובה

ואחר הודיע לנו אלקים את כל זאת, נמשיך להבין פירוש דברי יהודה.

כי יהודה בעת הזאת הבין כבר מקצת מערמת יוסף, אבל לא כולו. כי הבין שיוסף מרמז להם על חסרון אחוה. אבל הוא חשב שטעמו וכוונתו להמשיך בטענתו שמרגלים הם. שאף שהביאו את בנימין שהכיר את כולם וידע לקרותם בשמותם ואף את שמעון הכיר, עדיין אין זה ראיה גמורה, שהרי אפשר שהביאו אחד ממכיריהם או שכיניהם שהכירם, או אפילו אחד שמכיר רק את שמעון, שאותו לברו הוצרך להכיר.

ולזאת בא בטענה, שהדברים מוכיחים שהכל ערמה ועלילה ממושל מצרים. ולזה אמר מה נאמר לאדוני בכסף ראשון, מה נדבר בכסף שני, כלומר שכמו שאז גם אתה מודה שלא אנחנו גולנו מאתך הכסף אלא ניתן על ידי מי שהוא בפי אמתחותינו, הרי כמו כן מסתבר שאירע עתה. ומה שאמרת על כסף האמתחות "אלקיעם ואלקיע אביכם נתן לכם מטמון", כמו כן יש לומר כאן "האלקים מצא את עון עבדיך". והמורם מכל זה שיש כאן ערמה מכוונת להרע לנו. אלא מאי תאמר שאין לנו אחוה, אין הדבר נכון, אלא הננו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הנביע בידו, שכולנו מוכנים מחמת הרגש האחוה להיות עבדים בשבילו.

והשיבו יוסף חלילה לי מעשות זאת, "האיש" אשר נמצא הנביע בידו, אותו איש הזר לכם שגנב הוא יהיה לי עבד, ואתם עלו לשלום אל אביכם.

ואז הבין יהודה יותר, שהשכיל לדעת שסגנון דבריהם שלא הזכירו לשון אח על בנימין היה בעוכרם, מזה הסיק המושל שאכן אינם אחים אמיתיים. ולזאת עוד התחכם המושל והביאם לנסיון, לראות אם יש להם הרגש אחוה, וכיון שאין להם הרגש אחוה יתגולל עליהם שוב שהם מרגלים.

ולזה ויגש אליו יהודה, וחזר על כל הדברים שהיו ביניהם, והדגיש שאכן רואה ומבין שבהמשך שיחתם היה משמע שיש להם חסרון הרגש האחוה, שמזה הסיק המושל שאינם אחים אמיתיים.

כי אדוני שאל וגו' היש לכם אב או אח, אך אנחנו ענינו יש לנו אב ו"ילד" זקונים, בלי הזכרת לשון אח. ושוב כאשר תבעת הורידוהו אלי, השכנו לא יוכל "הנער" לעזוב את אביו, ותאמר אל עבדיך אם לא ירד "אחיכם הקטן" וגו', שבכל אלו דין ודברים, הגם שהזכרת לשון אח, אבל אנחנו לא דיברנו בלשון אחוה.

אך דע לך שהגם שצדקת בשפטך שחסר לנו באמת הרגש אחוה, כי סוף סוף הרי הוא רק אח מן האב ולא מן האם, אבל עם כל זה עדיין אהבתו תקועה בלבנו, ומוכן אני למסור נפשי בשבילו, ומתחנן אני ישב נא עבדיך תחת הנער, אם לא בשביל הנער בלבד, הרי על כל פנים בשביל האב שיכאב לו. ונמצא מזה שעדיין תוכיח מזה אמיתת דברינו, שבאמת כולנו בני איש אחד אנחנו, אך לא בני אם אחת, ועם היות שיש חסרון בהרגש האחוה, עדיין יש הרגש שאב אחד לכולנו, שבשבילו אנו מוכנים למסור נפשנו. ושוב לא תוכיח מזה שאנחנו מרגלים.

ואז לא יכול יכול יוסף להתאפק, כי כבר בעת כזאת היו דבריו של יהודה נראים לכל צד, כי הרגיש והדגיש כל צדדי הטענות שיש להוציא מתוך דברי ויכוחם של השבטים עם יוסף, ועליו נאמר לא זו

יהודה משיב ליוסף דבר על דבר עד שעמד על לבו, שהבין כל תחבולתו.

והגם שלא בא יהודה לסוף כוונתו של יוסף, כי לא התבונן מכח זה לבוא אל האחזה הנמורה ליוסף, ומוזה יבוא להשתחוות ליוסף מאהבה בשביל חלומותיו. ונמצא שלא קיים יוסף מטרתו, ולא זכו השבטים לשוב בתשובה שלימה על חטא מכירת יוסף, ואף חלום שני ש"אחד עשר כוכבים משתחווים לי" לא קיימו אלא מיראה, ולכן לא נתכפר חטא מכירת יוסף עד עשרה הרוגי מלכות. אבל יוסף עצמו כבר לא היה לו אופן לסבב את אחיו להודות למלכותו וצדקותו.

ולכן בעת כזאת שלא היה לו עוד תועלת בהמשך דבר, לא יכול יוסף להתאפק, ונתגלה אל אחיו ואמר להם אני יוסף. אך אחיו נבהלו מפניו, כי מאחר שגם הוא לא הדגיש כעת האחזה, חשבו שאולי יבוא כעת להתנקם מהם, לזאת הוסיף לאמור אני יוסף אחיכם אשר מברתם אותי מצרים, שמצדי אני עדיין אחיכם על אף כל הדברים שעברו עלינו, ועתה אל תעצבו כי למחיה שלחני אלקים לפניכם.

***